

Arvatakse diplomaarite
15/11/40. N. Käp.
Diplomaatiline esindus.

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
DIPLOMAATILINE
27. märk- 1940.
№ 747
TARTU

A. A.
7620.

Diplomitöö

Hella Parind
stud. jur.

Leheserial 1940 1940.
10.V.
Eigustöökoostaja

Sisukord

Sisukord.

<u>I</u>	Mõiste	lhx 1-37
<u>II</u>	Ajalooline ülevaade	38-47
<u>III</u>	Õigused saadikute lähe-
tamisel ja vastuvõtul.	48-67
<u>IV</u>	Diplomaatiliste esinda-
jate lügid	67-77
<u>V</u>	Teenistuskäik	78-94
<u>VI</u>	Tegevus	95-101
<u>VII</u>	Lõppmärkmeid	102-106
<u>VIII</u>	Kasutatud kirjandus.	

I Märkte

Eesti Välisteenistuse Seaduse § 2 järel jaguneb teenistus välisministeeriumi keskametites ja välisesindustes kahte liiki:

1) teenistus diplomaatilisel või konsulaar alal, 2) teenistus tehnilisel alal.¹ Alles teenistuses diplomaatilisel või konsulaar alal moodustavad need teenistujad osa riigi rahvusvahelistest liitlusorganitest. Riiklikud organid rahvusvahelises liitluses jagunevad kahte liiki: juhtivad ning täidesaatvad organid. 1) Juhtivate organite

1. Välisteenistuse Seadus. RT. 24-1936.

all mõistetakse riigipead, välisministrit ja ka teataval määral seadusandlikke asutisi, eriti väliskomisjoni.

b) Täidesaatvad organid, kuni nad täidavad üldpoliitilisi ülesandeid, siis on need saadikud ehk diplomaadid ning täites sotsiaal-majanduslikke ülesandeid moodustavad konsulaar esinduse.¹

Rahvusvahelise liikumise täidesaatva organite tegevuse eeltingimuseks on ühelt poolt nende määraja riigi väimne tahe, teiselt poolt aga ka nõusolek niilt maadelt, kus rahvusvahelisel organil tuleb teostada, arvestades võttes "üksikute maade ja riikide suure" raan

1. A. Püsp "Rahvusvaheline õigus" 1936a. lvs. 226

sust.¹

Diplomaatilised esindajad ehk agendid on rahvusvaheliste eesõigustega varustatud lähetaja riigi ametnikud, kes teotsevad välisriikides oma valitsuse juhtnööride alusel.²

Diplomaatilised esindajad on sellega lähetaja riigi need ametnikud, kes just on varustatud sellens eriliste rahvusvaheliste eesõigustega. Neid erilisi rahvusvahelisi diplomaatilisi eesõigusi on kaks ja nimelt a) puutumatus ja b) ensterritaaalus.

a) Puutumatus tähendab erilist tugevat kriminaal kaitset välisriigi esindajale

d. Piip „Rahvusvaheline õigus“ 1936a. lk. 226, 240.

Seda kõrendatud kaitset
antakse meile väljakuulunud
riisakuse reeglite alusel.

Tavaliselt väljendavad seda
ka iga maa kriminaalkoo-
detsid. Ka Eesti Kriminaal-
seadustik ei ole selles suhtes
erand. Nii määrab Kr.S. § 108:
"Süüdlast välisriigi riigipea,
saadiku või volitatud asja-
ajaja teotamises § 494 ette-
nähtud isikliku haavamise-
ga karistatavse vangimajaga
mitte üle 6 kuu. Kui teota-
mine saadeti kardada § 498
ettenähtud laimamisega,
siis karistatavse süüdlast:
vangimajaga mitte üle ühe
aasta.

Selle järgi kõrendatud karis-
tusega on seelatud välisriigi

esindaja salvamine selsuguse
kohtlemisega või avaldusega,
mis häbustab salvatud emast
või ta perekonda, algugi
võib olla surnud, liiget.

Glammuti on keelatud Kr.S'
§ 108 nimetatud isikute lai-
mamine, algugi laimata
äraolekul, neid häbistava
asjaolu avaldamisega.¹

Kui aga keegi on tahtlikult
välisrügi saadikut või volinikku
lõõnud, või tarvitanud muud
vägivalda, mis on rikkunud
kehapuutumatust, karistatakse
vangimajaga mitte üle ühe
aasta; sama karistus on ra-
kendatud ka muul vägivalda
tarvitamisel, kui sellega tahe-
takse avaldada ta rügi va-
litsusele lugupidamatust

A. Piip „Rahvusvaheline õigus“ 1936a. lk. 227.

(kr. S. § 441)

Diplomaatiliste agentide puutumus ei alene nende asukohta seadustest ühes, ega nende isiklikust heansarvamisest. Ta on muutunud rahvusvahelise õiguse normiks ja seda on tõendatud mitme sajandi jaoksul lõp-mata paljude pretseden-tide läbi, üsrikute riikide kohtuotsuste ja sise seadus-andluse näol. Staatkondade eesmärk ei oleks täiel määral saavutatud, kui riigivolinikkudel s. t. saadikuid, poleks puutumuse õigest. Sellepärast on ka selle alal-hoidmisest huvitatud kõik riigid ja tema rikku mise korral astub välja diplo-

maatlin karpus protestiga. Puutumatus kasutavad kõin diplomaatilised agendid ürskõin missugusesse järku nad ka ei kuulurs. Ta kaitses neid mitte ürsi eraisikute vägivalla ja tegude, vaid ka valitsuse (asuriigi) poolt ette võetud saadiku vabadust püüava tegude eest. Puutumatus laieneb nii hästi otseselt diplomaatilistele agentidele enestele, kui ka nende ametitegerusega seoses olevatele ^{isikutele} ja abinõudele. Nii tunnustatakse sel alusel puutumatus diplomaatilise agendi või saadiku eluasi-kodu ja tema kirja-vahetus. Staatkonna arhiiv ja muud esemed on täiesti kontrollivabad ja neid ei väi.

mingil tingimusel asuriigi va-
litsus konfiskeerida.

Kuid saadiku puutumatusel
on ka omad piirid. Arusa-
daval, kui saadik tarvitab
ise vägi valda asuriigis mõ-
ne selle riigi elaniku vastu,
on sel kodanikul täielik õi-
gus kasutada amaraitsset.

On ju õige, et isik kes ei aus-
ta teiste õigusi, ei saa seda
nõuda ka enda kohta.

Praeegu on siiski välisesin-
dajate poolt kohalikele
saaduste rikku mine muutu-
nud väga haruldaseks. Kare-
matel aegadel tuli seda pal-
ju sagedamini ette. Nii väi-
teks teostas Peeter I mit-
mel

A. Piip „Rahvusvaheline õigus“ 1936a lk. 227.

korral välissaadikute puutu-
matuse riikunnist. Kard ase-
tas ta Peterburgis Hallandi
saatkonna ette valre, kes arre-
teeris saadiku ja võttis temalt
kõin dokumendid. Tsaar esi-
tas saadikule küsimused
milles ta süüdistas teda sa-
lakulaanrites ja kahtlastes
läbikäimistes vene kodanik-
kudega. Lõpuks nõudis ta
saadiku lahkumist. Oma te-
gurüsi õigustas Peeter I sellega,
et saadik alla seganud end
vene sisemistesse asjadesse, ning
alla andnud sellega Peetrile
seadusliku aluse ettevõtte
abinõude tarvitusele võtmiseks.¹
Ysegi sel korral kui saadik
on teekonnal asurüki kohaldata-
se läbistatavas riigis sellele

F. Martens „Sovremennoe meždunarodnoe

procedo" II. ex. 42.

välisesindajale diplomaatilist
kaitset. Seda muidugi sellal,
kui läbistatakse riikide sõja-
jalal saadiku nõudmaaga.

Täielisi diplomaatilisi eesõiga-
si võib välisesindaja nau-
da süsiki ainult seal riigis
kuhuta on akkrediteeritud.
Ei ole kaheldav, et välisesin-
dajad kes akkrediteeritud
erapoolitute riikide juurde,
jatkavad puutumatus ka-
sutamist ja ei või sõdivate
riikide vägivalla ega mõju
alla sattuda, seni kuni saa-
diku asukoht ei ole muutu-
nud ühe sõdiva poole sea-
dusliku või faktilise valit-
semis võime piirkonda.
Süiski on alnud juhusid,
kus saadiku puutumatus ka

erapooletul territooriumil ühe sõdiva pooli poolt on rikutud. Oktoobris 1804 prantsuse väeosa läns äösel Harburgist Hamburgi ja püüas seal sisse inglise saadiku George Remboldi maja. Saadik arreteeriti ja tema kirjavahetus konfiskeeriti. Kõin see sündis erapooletul Hamburgi territooriumil. Preisi energilisel nõudmisel vabastati lõpurs saadik.¹ Nagu tähendatud, liiab välisesindajate üksikliku puutumatusse austamise puudus aset idamaadel. Nii oli Türgis kama aega kombeks paigutada selle riigi saadikut, kellega Türgi juhtus sõtta astuma, ri-lisse vanglasse, n. n. „seitsme tärni lossi“. Seda tehti sel ettekäändel, et välisesinda-

¹ F. Martens „Sovremennoe meščdenarodnoe“

pravo" II. ex. 43.

jat tahetavat ära hoida karstanti-
nõpali elanikkonna hirmsa viha eest.
Tegelikult muutus saadik pantvangiks.¹
b) Eksterritoriaalsus tähendab saadiku-
te mitte allumist asuriigi seadustele
ja võimudele. Seda õigest põhjendas
Hugo Grotius fiktsiooniga, et võõra riigi
esindajad välismaal viibides on alati
amal pinnal (etiam fictione simili cons-
tituerentur quasi extra territorium).²
Sellele põhimõttele toetudes asuti vare-
mal ajal, umbes XVI ja XVII sajandil
seisukohal, et riigi esindaja välismaal
ei jäta üldse oma kodumaal territo-
oriumi maha: mispärast tema elumaja
tunnustati ka sellel territooriumil asuvas,
selliga mitte selle riigi territooriumis, kus
saadik tegelikult viibis. Nähe sellist, et
välisriigi saadiku maja kuulutati
peutumatuks, eksterritoriaalsuse põhi-
mõtte laiendati koguni sellele linna

1. F. Martens „Sovremennoe meždunarodnoe

pravo" II. lrs. 44.

2. A. Piip "Rahvusvaheline õigus" 1936a.

lrs. 227.

asale kus elas välissaadik. See linnaosa
märgiti eriti kas kettidega või teiste
märridega ja temas võis püramatult
tegukseda ainult vastas välissaadik.
Seda privileegi kutsuti jus quarterium.
Võib arvata missugused raskused
olid ühenduses selle põhimõttega. Sellest ku-
juna lõpuks välja mingisugune peidu-
paiga õigus (droit de asile) mille alusel
maakoht, mis oli saatkonna valduses, kuu-
lus ulualuses kõiki dele isikutele, kes
varjusid endid politsei ja kohtu-
tagaotsimise eest. Oli ainult tarvis
kirjategijal süa panna jaorsta ja
ta sattus kohe välissaadiku kaitse
alla, kellest siis täiel määral oleneb,
kas kirjategijat anda välja või
mitte. Mitte harva ei esinenud ju-
hud, et sellel maalal kaostati van-
denõu asuriigi avaliku võimu vastu,
kuid valitsus võim oli võime tu

nende hädasõude vältimiseks. Väi-
matud kuriteod sundisid riie otsima
abinõusid sellisele vabadusele. Saadikuid
hakarati ainult siis vastuvõtma, kui ta
juba ette ütles lahti sellest kvartali
õigusest. Ning juba 18 saj. alul seda
õigust enam ei tunnustatud. Ehk kui
tunnustati, siis juba õige püsamatult.
Siiski kehtis see edasi Madridis, Venet-
sias, Roomas ja Frankfurtis Maini ääres.
Viimases küll ainult siis, kui seal kroo-
niti sarsa keisreid. Briti suured ju-
quarteriorumi vastased olid Rooma
paavstid. Alles paavst Innocentius XI
õnnestus seda täielikult kaotada.
Tema poolt 1677a. antud dekreediga
võeti see õigus kõigilt paavsti juures
asuvatelt välisriigi saadikuid. Viimane
samm oli vastumeelt Louis XIV, kelle
karraldusel ilmus prantsuse saadik
800 mehega Rooma, ning hoolimata

audientse keelust ja muust taristusest, teostas vägivallaga äramuudetud privileegi endisel kujul kuni 1689a. Prantsusmaa andis siis järelle pärast Innocentius XI surma. Kvartalite õiguse äramuutmise-ga kehtis see õigus süiski edasi saadiku maja kohta. King nüüd sai maja puu-tumatus rahvusvaheliselt tunnustatud seadusliku ilme. Keid ka viimane privileeg sünnitas, selle õiguse kur-jasti tarvitamisel palju parasu verd, ning tihti asi see konfliktille ja sõdade, kas kaudselt või otseselt põh-juseks. Hispaanias 1726a sattus kuningas Philip V põlguse alla, tema minister hertsog Ripperdo. Viimane leidis parju-paiga inglise saadiku majas. Pärast eba-õnnestunud sobituskatseid tungis rühm Hispaania sõdureid inglise saadiku majja ja areteeris hertsugi. Pärast niusugust vägi valda

lahkus Inglise saadik Madridist ning aasta jaoks olid katkenud diplomaatilised sidemed Inglismaa ja Hispaania vahel. 1727a. lahti puhkenud sõja üheks põhjuseks oli asjaolu, et eeldatud huvistatud Inglismaale teritatud auhaardamine tema saadiku maja püütumatusel rikkumisel. Umbes analoogiline asi juhtus Inglise saadikuga Stockholmis, kes varjas Rootsi poolt salakuulamisest kahtlustatud Rootsi kolonelli. Siin laikus Inglise saadik Rootsiest ilma hariliku jumalaga-jätuta!¹ Selliseid juhtumisi on ajajooksul korraldunud mitmeid, kus üks ehk teine pool, kes saadiku maja püütumatusel täiel määral ei ole arstunud, hiljem teise poole ees vastava rahulduse on andnud. Mida rohkem edasi, seda enam on asunud riigid seisukohale, et nad ei luba enam varjupaika

1. F. Martens „Sovremennoe meždunarodnoe

pravo" II. No. 44-47.

oma välissaatrandades asurügi-
ga vastuolu sattunud asurügi
kurjategijatel.

Käesoleval sajandil võime juba
mängata suunda selle poole, et
saatrandade majade eksteritori-
aalsust võimalikult suuremal mää-
ral püsitarse. See vaade väjendab
reljeefsemalt Pariisis juhtunud
vene saatkonna sekretäri elu
kallale kiippumise asjas. Vene saat-
konda ilmus reegi vene kodanik,
kes palus saatkonna sekretärielt
reisiraha kodumaaale sõiduks. Selle
mitte saamisel tulistas ta sekretä-
ri ja tema all olnud isikuid.
Saatkonna palvel ilmus prantsuse
palitsei ja areteeris tulistaja.
Nüüd tästeti üles küsimus kelle
kandele peaks kurjategija alluma.
Vene saatkond asus seisukohale, et

vene kahtule, kuna kurjategija on
vene kodanik ja kuritegu sündis
pealegi saatkonna majas, seega
prantsuse võimu suhtes ersterri-
aalsel maalal. Prantsuse valitsus
asus aga vastand seisukohal ja
seletas, et ersterriaalsus ei lai-
ne kurjategijate peale. Pealegi
taimised prantsuse võimud vene
saatkonna palvel vahistamist ja
elueerimist ning on sellega ka kom-
petentsemad asja lõpetamisel. Lõpuks
nõustus sellega ka vene valit-
sus ja reserveeris endale portse-
dendi tulevikus taimeida ka prant-
suse saatkonna maja suhtes samu-
ti Venemaal. Kaasajal ei saa enam
juttu alla varjupaiga õigusest.

Välisraadiis on igal juhul kohustatud
üleandma kurjategija, kes peidab ennast
tema karteris või sõiduris. Kui ta

seada ei täida, siis rahaline administratiivvõim teeb seda sunniviisil.

Ainult saadiku isik ja perekond peab jääma sel juhul puutumatuks. 1.

Ersterritariaalsuse, s.o. saadikute mitte-allumise asuriigi seadustele ja võimudele, põhimõttest järgnevad: a) mitte allumise rahaliku poliitsei väimule, b) vabastamine rahalikele marsside marssimisest ja c) kriminaal ja tsiviilõiguslikult mitte allumise rahaliku seadustele ja kahtule. Kõiridel neil vabastamistel on aga omaad pürid.

Kui allub ka ersterritariaalne isik välismaal neile üldistele poliitsei eeskirjadele, mis on kehtimas küre-ole huvides. Näiteks lüklamise ja julgeoleku mõttes on poliitsei õigus tüga kürelt ja earegliparäselt säitvat ersterritariaalsuse nautijat

F. Martens. „Sovremennoe meždunarodnoe

paravo "II. ex. 47-49.

isikut rinni pidada ja teda õiguse
pärastelt säilitama sundida, vastasel
karral tema sõitu välismaa
võimatuks tehes.

Marsude suhtes ei kehti välisesin-
dajate vabastamine nende varan-
duste ja tulude, mis on saadud
asuriigis asutatud isiklikult
kinnisvaradest ja ettevõtetest väi-
mis saadakse selle riigi kassast ülal-
pidamiseks, paiguti väi abirahade
näol (Tulumarsu sead. § 2 p. 1.)

Kuid kohtu jurisdiktsioonile mitte-allumine
on juba täielik ja mingil tingimusel ei
allu välisesindajad asuriigis kohalikele
kohtule, ei tsiviil ega kriminaal asjus.¹

Selle põhimõtte pääses marsuusele rah-
vusvaheliste tavade, seaduste ja kohtu
tavade põhjal. Teaduses ei ole sellele
põhimõttele ägedaid vastaseid.²

Mõned autorid, kes seda põhimõtet on

1. A. Piip "Rahvusvaheline õigus" 1936a. lk. 228.

2. F. Martens, *Souvenir de méditerranée*
noe pravo "II. lx. 49.

kaitsenud, tuleb arvestada äärmiselt eri-
territoriaalsuse piirist. Siinjuures
jätavad nad aga tähele panna, et
piirist ei saa üldse alla äärmise alu-
sena.¹ Juba Montesquieu on katsumud
põhjendada saadiku mitteallumist
asuriigi tsiviil ja kriminaal kohtule,
ning ta tähendab: „Saadikud on riigi-
pea sõnakanad, kes neid lähtuvad
ja see sõna peab olema vaba. Neile
võiks süütegusid kaela luuletada,
kui nad käiksid kriminaal kohtu alla.
Neile võiks väljasid etteheita, kui neid
võiks väla pärast areteerida.“²

Põhimõtteliselt välisesindajad ei
keulu asuriigi kriminaal kohtu mõist-
mise alla. Aga praktikas teharise vahel
süütegude vahel mis välisesindaja te poolt
korda saadetakse, sellest külgest, kas kri-
minali seadused eraisiku või asuriigi
määruse karta vastu.³ Nii ei jää riigid

1. F. Martens „50 vremennoe meždunarodnoe

pravo" II lk. 49.

2. A. Püyo „Rahvusvaheline õigus“
1936a. lk. 228.

3. F. Martens „Sovremennoe mezdu-
narodnoe pravo" II, lk 49.

ümbrõiksena saadikute asavõtmisel poliitilistest kuritegudest, mille puhul aegade kestel on tarvitusele võetud teravaid abinõusid. Samuti karistab nende poolt taimepandud kuritegusid nende oma kodumaal kohus. Nagu ka tsiviil asjus võib nende vastu nõudmisi avaldada diplomaatilises korras. Mõningate riikide seadusandlused sisaldavad ka vastavaid positiivseid norme.

Nii määrasid meil varemini kehtinud end. vene kriminaalprotsessi seadustiku § 229 ja NS § 171, et süüdistust välisriigi saatkonda kuuluvate isikute vastuvõetavaks ilma süüdistatava ülemusega diplomaatiliselt läbi käimiseks. Meie uus kriminaalkohtup. sead. (RT 89-1931) ei sisalda säärast normi, kui silmnähtavalt üllasust, sest välisriigi diplomaatiliste esindajate koosterritoriaalsus on üldtunnustatud rahvus-

vahelise õiguse määrus, mis kehtib
meil siseõigusena. Samuti määrab
ka end vene Tširvil kohtupidamise
seaduse § 225, et välisesindajate raste
ei saa tähta Tširvil õiguslikku kagi,
ning kodanikud, kellel niisugused
olemas, peavad oma nõudmistega
pöörduma Välisministeeriumi poole,
kes nõude sisulise rahuldamise eest
peab hooldama diplomaatilisel Teel.
Tširvil kahtle mittealluvusest en
erandiks vaid juhtumid, a) kui diplo-
maatiline agent ka selle riigi teenis-
tuses on, kus tema asub, või b) on
selle riigi alam, c) kui temal selles riigis
on kinnisvara, või d) kui tema teime-
tab kaubanduslikke operatsioone.

Neil juhtumel on võimalik välisesinda-
jate raste nimetatud suhetes tähta
Tširvil nõudlust. Kuid igal teisel juhul
peendub saadikul isegi õigus loobuda

kahaliku kahtu alla mitte neulevusest, sest see esõigus pole mitte tema isiklik, vaid riigi esõigus, mida tema esindab ja kehtimas mugavuse, vaid riikide vahelise läbikäimise huvides.^{1.} Olguigi, et kirjanduses pea kõikide autorite raated on sellised, mis suhtuvad enam vähem häätahlikult saadikute mitteallumisele asuriigi kohtule, on ürsikud autorid selle põhimõtte vastased. Üks sellistest on Lorand.^{2.}

Tema näeb selles esõiguses mitte midagi muud kui „fäilike monarkhia jäänust“ (le fetic-hisme royal). Ta ütleb: „Kuninglike õigusmõistmise alg on mööda, ühes selle õiguse mõistmisega peab kaduma ka saadiku esõigus.“ Kuid need fraasid ei päästa midagi. Kui kehtib dipl. esindajate puutumatuse, siis peab lubama ka selle otsust järeldust - välisaadikute mitte-

1. A. Püsp „Rahvusvaheline õigus“ 1936a. lk. 228-229.

2. F. Martens, "Sovremennoe mesto -
narodnoe pravo." II. kn. 53.

allumist asuriigi kriminaal kohtule. Kohaliku julgeoleku piirides on ta källalt mõistlik ja tarvilik põhimõte.¹ Peale eelpool loetletud esõigus- te on välissaadikutel eriline soodustus talli alal. Nii määrab Eesti Tallisaadustin (RT 45/46 - 1923) „Välisriikide pead ühes nende suiteodega üli Eesti riigipiiri sõit- misel ei kuulu talli kontralli alla. Eesti akrediteeritud välisriikide esindajad oma sisse ja väljasõidul, niisama teiste riikide juures akrediteeritud esindajad, kes Eesti territooriumilt läbi sõidavad, nagu saadikud, ministri residentid, diplomaatilised asjaajajad (chargés d'affaires) sõjaväe ja mereväe attacheded kui ka kõik diplomaadi seisusest saatkonna liikmed ja teised perekannaliikmed - lastakse läbi talli- asutuste poolt väljaspool järjekorda taristamata ja ilma nende bagaazi

1. J. Martens. „500remennoe meidunarodnwe

10200. 11 ex. 54.

revideerimata. (§ 354).

Peale selle on välisraatonna juhatajal bestis õigus talli mahajätmise peale esimesel bestis rüütmisel püramota määratl, järgmistel aastatel kuni 5000 krooni, teistel diplomaatiseisusest isikutel kuni 2000 kr. iga aasta (§ 357). Lääne-Euroopa riikides on see õigus püramota.

Välisministritel on õigus rabastada kokkuleppel majandusministritega vastastikkuse alusel välisriikidele kuuluvaid ja nende diplomaatide kasutada olevaid kinnisvarasid rüügi ja omavalitsuste kinnisvara ja kõikidest nende varade astuga ühenduses olevatest marsudest.

(RT. 24-1931)¹ Lõpurs olgu tähendatud, et varem al ajal tuntud veel üht, nüüd juba enam vähem tähtsuse kaotanud välisraatonna eesõigest ja nimelt:

1. A. Püsp. „Rahvusvaheline õigus.“ 1936a. lk. 229.

õigust jumalateenistusi pidada saat-
kondade kirikus.¹ Vanemal ajal oli
sellel asjaolul sellepärast suurem täht-
sus kuna oli kambers mitte lubada
jumalateenistusi sellel usutunnistusel, mis
ei ole valitsevaks usuks. Eriti agar oli
faristusi tegema Rooma kataliku kirik.
kaosajal ei ole välisesindjatel mingit
tariidust kasutada seda erandõigust,
kuna ususallivus on enam vähem ül-
dine.² Olenedes viimasest erandõigusest
kerkis varem al ajal prantsises koduvast
üles küsimus: missuguste seaduste jär-
gi peab sõlmima need abielud mis
sõlmitakse v. saatkondade kirikus.
Kas on kohalikel seadustel primari-
teet, või alluvad nad erandita selle
maa seadustele, kellele kuulub kirik.
Suurem osa juriste arvas siiski seisuko-
hal, et abielu sõlmimine peab vasta-
ma یرnagi asuriigi seadustele. Kuid

1. F. Liszt. "All's du narodnoe pravo." lk. 161.

2. F. allastens. „Sovremennoe meš-
dunarodnoe pravo" II. kr. 52.

oli ka vastupidisel seisukohal
asujaid, kes väljusid välisesindajate
ersterritoriaalsuse põhimõttest ja laiend-
dasid seda mitte ainult saatkond-
dade kirikutele, vaid ka kõhikidele
aktidele, mis neis sündis. Nüüakse raa-
tega ei saa siiski ühineda, sest et
ersterritoriaalsus kuulub ainult
diplomaatiliste esindajatele ning ei ole
mingit alust teda edasi laiendada.¹
Kõiki neid diplomaatilisi esõigusi
kasutavad esijoones riigipea ja riik-
likud juhtivad välisliikluse organid,
süs veel diplomaatilised esindajad
ise, nende otseised abilisid, nagu
sekretärid, atašeed, kui ka rahvus-
vahelise viisaruse alusel nende pe-
revanna liikmed. Seevastu esindus-
te kantseleijämed ja teenijad ei vaudi
diplomaatilist puutumatust, küll
aga keharsu neilegi asurügi poolt

1. F. Masters, "Sovremennoe meždunarodnoe"

pravo." II. br. 59.

"üldise tava järgi mõningaid soodus-
tusi. Peale selle naudivad diplomaa-
tilisi esõigusi kõigis rahvusvahelise
liiklemise rahvusvaheliste organite
juhtivasse koosseisu kuuluvad isi-
kud ja esindajad ürsikute riiride
juures. Nisuguste diplomaatiliste
esindajate esõiguste laiendamist
on püütud mõnel vasemal korral
edasi arendada ja on katsutud
selle alla viia saatkondade juures
teenivaid arste, kirikuteenreid ja in-
garilikke teenijaid. Nisugune lai-
diplomaatiliste esindajate esõiguste
kasutamise eale õigustatud ei
diplomaatilise esinduse printsübiga,
ega ka riiride sisekassa julgeoleku
nõuetega. Et sellis mõttes tõesti küsi-
musi on üleskerkinud näitab meile
üks näide. 1816a. areteerisid politsei-
väimud Roomas mehe, kes oli vene saa-

a. Piip. „Rahvusvaheline õigus.“ 1936a. lk. 229-230

diini juures teenrins. Saadiri protes-
teeris. Ta nõudis teenri otsusest
vabastamist, mis ka täideti. Saadiri
ei alnud veel rahuldatusi politsei
ülema vabandusest, vaid paavst
pidi saatma kahe õhritseri näol
piduliku vabanduse välisaadiku
juures teenistuses oleva isiku puu-
tumatusel rikkumise eest. Ehkki loogili-
ne ja juriidiline vastala rõägit
vastu naisugusele seisurahale, on prat-
tikas kuni hilisema ajani püütud selles
ajal nii mõlemalt poolt pehmemalt
üle minna, ära hoides selliga asja-
tuid konflikte. Peale selpool rime-
tatute diplomaatiliste esõiguste
nende subjektiivses vaheraras
tuntis vahematel aegadel esõigusi
võel objektiivses vaheraras.

Põhinedes juu. quarteriorumile tulita-
li saadikute ersteritariaalusest

1. F. Martens. "Sovremennoe meždunarodnoe"

procedo." II. lx. 61-62.

saatkanna ülemale õigus kohut mõis-
ta saatkanna teenistuses alvõte isikute
nende poolt saatkonna piirkonnas
korda saadatud kuritegude eest.

Inglise kuningas Jakob I troonile as-
tumise puhul 1603a. saadeti prantsuse
kuninga pooll dandoni vastav saatkond
marši de Rosny'ga usotaks. Saat-
kanda kuulus ka üks isik, kes lärs
tülli kellegi inglasega. Prantslane
mõivas inglase ja peitis teada prant-
suse saatkannas. Prantsuse saadik
moodustas atsekabe vastava kohu
ja mõistis selle saatkanna lüüme
surma. Mõivas pääses selle tõttu
et Inglise kuningas palus temale armu.
Kaasaegsetes riikides ei ole enam
saadikutele ei tsiviil ega kriminaal
kohu mõistmise õigust. Nende
kahjulikeid funktsiooneid püüdnud
ainult vaieldama te kahtemõistmi-

sega, nagu: lepingute kinnitamine, testa-
mentide alalhoidmine, isiku tunnistuste
välgandmine ja läbi vaatamine, ning
teiste sarnaste toimingu te korda-
-saatmine koduma seaduste alusel.

Näeme, et välisviidajate diplomaa-
tilisi õigusi on aegade jooksul tub-
listi kärbitud. Kuidas ka ei tälgit-
seta saadinate eesõiguste kitsendusi,
on need kitsendused siiski nüüd
küllaldased, et välisaadikutele puudub
võimalus oma eesõigusi asuriigi
suhtes kurjasti tarvitada. Asuriigi
valitsusel on küllalt õigusi ja väi-
malusi kuritarvituste ära hoidmiseks.
Üks karmimaid abinõusid on asuriigi
valitsuse poolt välisaadikutele välis-
passi kätte anda ja teda maalt väl-
ja saata.¹ Neid abinõusid tuleb mui-
dugi kasutada mõistlikult ja tarkusest,
rikkudes säälsuures nii vahet kui võimalik

1. F. Martens. "Gouvernement et diplomatie"

показано: II. лк. 62-64

saadiku puutumatust. Nagi vallad ja ja teotamised, mis ei ole välgakutsunud välissaadiku poolt, teevad mööda pääsematuks protestid ja väivad tihti välja viia sõjani. Kahtlemata kutsub selline ürsikute isikute esõigustatud seisund teinekord välja terava opositsiooni nii esõiguste sisse kui ka rakenduse ulatuse poolest. Rahvastelid kui ka Amerika kontinenti vabariigid on teinud natset lepingulisel teel tulla sisse veel rohkemal määral kitsendusi. Kuid see ei ole andnud viimastamisväärsid tulemusi. ¹

Teisens alulises tingimuses diplomatiiliste esindajate definitsioonis rahrusvaheliste esõigustega varustamise käral oli tingimus, et välisesindajad "on riigiametnikud kes teatavad välisriivides oma valitseva juhtnõõsidi järgi." Et nad riigiametnikud on, siis

¹ A. Püü. "Rahrusvaheline õigus." 1936a. lk. 230

esindavad nad oma riiki ja täielikult
ainult oma valitsuse ülesandeid, mitte
ningit tingimusel näiters riigipea
erasaaju. Käesoleval ajal ei tule see
küsimus enam nii teravalt kõne alla,
kui varemalt, mil riigipea kuningas
või vürst alitihti oma ameti kõr-
val küllalt suurte esahuvidega, kas
või näiters ärialal. Tegutses saa-
dik riigipea esahuvides siis ta
agentes in rebus privatis'ena ei kuulu
ningil juhul diplomaatia üldmääste
alla.¹ Et välisesindajad teostavad oma
valitsuse juhtnõuade järgi, siis on
välisliikluse otseseks juhtijors riigi-
pea ühes välisministriaga. Mille
1933a. rahvahääletusel muudatud
põhiseadus andis selles mõttes riigi-
peale väga suureid volitused välis-
liiklemise juhtimisel.² Siiski on rii-
masel ajal igal pool tendentsi

1. Ph. Loew. „Deutsches Gesandtschafts und kon-

sularrecht." 1920. lk. 1.

2. a. Püsp., "Rahvusvaheline õigus"
1936 a. lk. 235-236.

seima poole, et rahvaesindus tähtsaks
kaasa välispoliitika juhtimisel, vähe-
sellust, et rahvaesindus välisminist-
rile umbesalduse avaldamisega rääb
uue välisministri näol välispoli-
itika suunda muuta; saab rahvaesin-
dus oma väliskomisjoni kaudu aval-
dada oma arvamist välispoliitika
küsimuste kohta. Väliskomisjoni
arvamine ei ole küll sidus, kuid
valitsused väga tihti arvestavad
sellega. Mõnel maal, näit. Ameerika
ühendriikide Senatil on parlamen-
di väliskomisjoni e õigus erilisi uuri-
musi teinud panna välisasjade
kohta, kus valitsuse esindajad
ainult tunnistajaina võivad esi-
neda. Säärane parlamendili äsa-
võtt välispoliitilistest küsimustest
on uuema aja viil, kus välispoli-
itilised probleemid niisast kabineti

väljatevodi rahvaste üldiseks asjaks.
Ühes sellega on ka rügipeadi ja nen-
de ligemate kaastöölise, välisminist-
rite, puht poliitiline osa muutunud
ja n. n. sala-diplomaatia või mitme-
suguste kombinatsioonide sõlmimine
kitsama hoovi ringkanna keskel on
aset andmas avalikkusele ja de-
mokraatlikule mõtteviisile, mis küll
endiselt peab läbi rääkimisi ka in-
camera, kuid mille tulemused on
kahustatavad ainult parlamentide
heakskiitmisel. Sääljures valitsusel
on kahustatud parlamentidele kogu
asjaajamist post factum esitama.
Arvati, et avalikkuse marsmapanek
rahvusvahelises elus igasuguse rahu-
rikkumise hädaohu kõrvaldab, mis
aga kaugelki tõeks ei osutunud;
sest ka parlamentid langevad te-
ravasti tunnete vaeda.

Käige selle tõttu on välisasjade
ajamine jäänud ka nüüd valit-
suste kätte, kuigi parlamentide
väliskomisjonid etendavad mõ-
nes maas tunduvat osa välis-
ministrite nõuandjate organi tona.

d. Piip. „Rahvusvaheline õigus“

1936 a. nr. 239-240.

II Ajalooline ülevaade.

Alalised suhtlemised rahvaste vahel võisid tärgata alles siis, kui kõin riigid tundsid endid sarnastena rahvaste peres. Kuigi ka varemait aegadel oli saadikute saatmisi, ei saa siiski rääkida sellest kui normaalset ja jureidilisest rahvusvahelisest institumdist. Faktiliselt oli juhuslikke diplomaatilisi läbikäimisi aemas juba antiin-rahvaste juures. Kreeklased saatsid välimaaale mitme suguste palütiliste ülesannetega saadikuid. Roomlased määrasid läbikäimistest teiste rahvastega erisaadikuid - legati või oratores. Need saadikud kasutasid teatud õigusi, mis väimaldas neil anda ülesandeid täita. Tõeliselt olid need teatud esõigused. Nii ei allunud saadikud selle maa kohtule, kuhu need oli saadikud.

Prof. Martens tähendab, et need õigu-
sed rahvolid rahvem usulist ilmet,
kuna saadikut peeti isikurs, kes seisab
jumalate erilise kaitse all.¹ Selliga ku-
ritegu saadiku vastu alika ühtlasi
kuritegu jumalate vastu, mitte aga ri-
igi kui niisuguse vastu. Diplomaaatilised
agendid tal ajal ei moodustanud veel
erilist seisust ametlikele isikute vä-
al. Saadikurs väis alla iga isik, kes
antud tingimusel väis sellens kõige
kahasemana. Seda ülesannet täitsid
tihti kunstnikud, meesikud ja mõni-
kard isegi naised. Nii häiters Room-
lased kasutasid Cariolanuse ema ja
naist saadikuina tema juurde,
arvates, et naistel on antud mo-
mendil suurem mõju. Diplomaa-
tia ei moodustunud tal ajal mingit
salajast toimingut. Sama meetodite
poolt oli diplomaatic väga raba

¹ A. Püsp "Rahvusvaheline õigus." 1936a. lk. 223.

kunst. Juriidilisi norme sellis suhtes
peaegu ei alnud. Ka jus peciale ei
sisaldanud mingit kindlat juriidi-
list normi. Kuna ei tuntud allalisi
saadikuid, vaid teatud konkreet
juhtudel eriülesannetega varustatud
isikuid, ei alnud väga suuri vaja-
dusi ka juriidilistele normidele.¹
Selline alund kehtis kuni keskaja
teise pooleni. Esimesed allalised saa-
dikud alid määratud paavsti poolt
keskajal S'ansa-Rooma riigivalitsuse
juurele. Ka Franri kuningate juurele
saatis paavst oma saadikuid - allalisi
esindajad (apocrisarii ja
responsales). Viimased olid väga
suurel määral kaasa paavsti au-
toriteedi täiusule daäne - Euroopas,
Varanuet saatsid allalisi esindajaid
välismaadesse ka Itaalia linn-
riigid. Nii on teada et XIII sajandil

1. F. Martens. „Vorremenne mešduharootue pravo“

alid nende saadikuteks Dante, Petrarca, Boccaccio, hiljemini Machiavelli. Kuulsad on Venetsia saadikute aruanleid (ulazioni) 15. sajandi lõpul, mil Euroopas poliitilised suhted teravnesid, kujunes komme alalise saatkondi pidada Lääne-Euroopa riikide vahel, kõigepealt poliitiliselt ühtlaselt huvitatud mail, nagu Prantsuse ja Inglismaa, Hispaania ja Prantsusmaa j. n. e. Sageli alalised esindajad põhjenesid selleks eriti sõlmitud riikide vahelistel lepingutel. 1520a. Saksa keiser ja Inglise kuningas sõlmisid lepingu vastastikkusel alusel saadikute pidamiseks, „et oleks võimalik saada paremaid ja usaldusväärsemaid teateid.“ Üldiselt muutus alaliste diplomaatiliste esindajate lähetamine restrarstavaaks peale Westfaali rahu 1648. Sellele arengule aitas kaasa Prantsus

kuninga Louis XIII kardinaal Richelieu, kes oli veendumud ja väga asat saatkandade organiseerija.¹

Aegapsidi kujunes väga diplomaatilise korpuse" mõiste, mille moodustavad mitmesuguste riikide saadikute kogu ühe välisriigi juures. See mõiste juba tõendas, et Euroopa, sellega talle aja tsiviliseeritud maailma riigid tulid äratundmisele, et nemad on ühe poliitilise süsteemi, ühe ühenduse ehk rahvusvahelise liikumise liikmed. Neis tingimustes kujunes välja riikide keskel saatkanna õigus, missugune kuri tänapäevani leiab rakendamist. Diplomaatilistel läbikäimistel pooltsiviliseeritud (Idamaade) maadega on isäraline laad.

Tarvidust misugusele läbikäimisele teundsid tsiviliseeritud, kuid pooltsivi-

1. A. Püsp, "Rahvusvaheline õigus." 1936a. lk. 227.

seeritud maad alid sunnitud avama
omad linnad isialgu Euroopa kaup-
meestele ning hiljem sallima eneste
juures Euroopa riikide poolt saaditud
alalise esindajaid - valinikke. Ei saa
sagata, et misugustel peälisunnitud
välissaadikuid elu paal metsikutes
maades, ^{oli} tihti mitte kadustataw
Konstantinopolisse saadeti välissaa-
dikuid juba kaunis sarakult umbes
17 saj. ja nagu varem kuulsime, ei käi-
nud nende käsi eriti sõja karsal
mitte kõige paremasti. Ka Hiina
ja Jaapan ei käinud nendes ma-
des asuvate välissaadikutega kuni
läinud sajandi alguseni kõige pa-
remasti ümber. Tolamaa riigid ^{18 saj.} lõpu
pool alid küll nõus vastuvõtma
välissaadikuid, kuid ei saanud aimust-
ri ama saadikut välismaale. Kaasajal
on selline alund muidugi põhjalikult

muutunud, kuna ei tehta enam vahet
paaltsiiriliseeritud ja tsiriliseeritud maa-
de vahel. Esimestena saatsid emad
saadikud Euroopasse Türgi, Pärsia,
Hiina ja Jaapan. Ka Venemaa oli
selles sehtes koguni kuni 18 saj. erand
ja väga isoleerunud. 16 ja 17 sajandil
oli Moskva läbikäimine rahvusva-
helise liikluse alal veel üsna juhus-
lik. Nene esindajad rikkusid tihti
ama sallimatusiga Euroopa konna
vastu needki niidid mis aja jook-
sul kuidagi alid arenenud. Selleo-
mustat on juhtum ürs paljudest:
1682 a. saadeti eriline saadik Ber-
liini teatama Brandenburgi kuu-
vürstile tsaar Feodor Alersejevitsi
suomast ja Peter Alersejevitsi troo-
nile astumisest. Saadik näudis, et
uue tsaari nimetamisel kuuwürost
täusens püsti ja paljastats sealjuures

pea. Edasi loobus vene saadik suud-
lemast kuurvürsti kätt ja ei jäänud
kuurvürsti kui kroonimata isiku
terviseks. Huvitat on Moskva valit-
suse otsus kuurvürsti kaebusel selles
asjas: „kürkäskjalg asjalikult nõudis
tsaari tervist järelpärimisel kuur-
vürsti palja peaga seismist, kuna
seeluust, et ta ei jäänud kuurvürs-
ti terviseks, on ta ära teeninud ka-
ristuse.“ Tihti sõitsid Euroopa
riikide saadikud Moskvasse loo-
ma Venemaaga kaubanduslikke
suhteid. Nendel käikudel tihti ei
olnud mingit edu. Selline seisund
kestis kuni 18 saj., mil Venemaa lei-
dis juba vajaliku alevat, lasta juur-
duda saatkonna institutsioonil ka
Venemaa pinnal. Asi muutus õieti
Peeter Suure kroonile astumisel.
Nõttes oma riigi reformeerimisel

suuri uskujusid välismaalt, leidis ta, et diplomaatiline läbirääimine Lääne-Euroopaga on hädavajalik. 1696a. määras ta praegu kõrikesse Lääne-Euroopa maadesse oma alalised saadikud, ühtlasi lubas ta ka välisriikidel pidada oma alalisi esindajaid vene ärkanna juures. Lepetega ja seadustega töötati välja reeglid, mis määratlesid saadikute õigusi ja kohustusi. Aegamööda need reeglid arenesid ja süvenesid. Venemaa läbirääimiste kahta ida riikidega, peab tähendama, et nende arenemisele aitas kaasa niikästi tema geograafiline asend, kui ka ajalooline ülesanne Aasias. Türgiga peeti diplomaatilisi läbiräärimisi juba alates 1659. kuid alles 1700 saab Venemaa õigusi pidada Konstantinopolis oma alalist

esindust. Pärssiase saadeti saat-
kannad alatus möödunud sajand-
dist, mis alles käesoleval sajandil
muutus alaliskes. Hiina ja Jaa-
pan nõustus uue agente vas-
tutvõtma alles käesoleval sajandil.
Mis puutub Eesti diploma-
matilisse esindusse, siis sai
see väga kujuneda alles sellest
ajast, mil Eesti oli vastutõttud
juriidiliselt riikide perre. s. o.
de jure tunnustamisega.

1. F. Martens. „Sovremennae meždu-
narodnoe pravo.“ II. kn. 17-21.

III Õigused saadikute lähetamisel ja vastuvõtul.

Õiguste normide kogum, mis määritlevad diplomaatiliste agentide jurudilist seisundit, on saatkonnaõigus. Temas võib eraldada kahte osa: 1) aktiivne ja 2) passiivne saatkonna õigus. Aktiivse saatkonna õiguse all mõistetakse riigi õigust, kui rahvusvahelise läbikäimise liikmel, nimetada oma esindajaid välismaale, ühes õigustega ja esõigustega, missugused on üldtunnustamist leidnud selle klassi isikute kohta.

Passiivne saatkonna õigus on riigi õigus võtta vastu välisriikide esindajaid, kaastusega tunnustada neile kuuluvaid õigusi ja esõigusi traktatide, rahvusvaheliste paktide, riikide oma seaduste ja kahtluparase põh-

1. F. Martens. „Sovremennoe meždunarodnoe

12200. II. K. 21.

jal.

1. Aktiivne saatkanna õigus.

Kellel on õigus saata diplomaatilisi agente? Selle küsimuse peale on ainult üks vastus: aktiivne saatkanna õigus kuulub igale suveräänsel riigile. Suverääne riik, alles rahvusvahelise õiguse subjektiks, annab ise isevalt aktiivse saatkanna õiguse. See õigus ei ole tal mingi lepingu põhjal, vaid üldise kanna järel, mis valitsevad rahvusvahelises elus. Paalsuveräänsusel riikidel jõhkimõtteliselt pole sellist õigust. Kes teostab suverääns^{us} riigis saatkanna aktiiv^{õigust}? See küsimus võib otsustatud saada ainult sisemaal kehtiva kanna alusel. Jäädles iga riigi sisemisels asjars, rahvusvaheline esindus teostab mitmesugustes riikides eri viisiliselt.¹

1. F. Martens. „Sovremennoe meždunarodnoe

pravo" II. No. 22

Tema täide saamine aleneb ras-
tava riigi struktuurist ja eriti selle
riigi seadusandlusest. Selles suhtes
läheb liitriik aluliselt lahku riiki-
de liidust. Liitriikide liitmed ei
anna eraldi territoriaalvõimendeid,
kuna riikide liidu liitmed
võivad annada nii iseseisvalt vä-
lisesindajaid kui ka liidu, kui riik-
suguse, esindajaid.¹ Selles suhtes
selgeteks näideteks oleks USA kui
liitriik ja enne maailmasõja aegne
Saksamaa, kes riikide liidu tüüpi-
na annas vaherandseid saadikuid,
seda küll ainult mõnede asu-
riikide suhtes. Diplomaaatilise
esindaja määramise õigus kuulub
vormiliselt riigipeale. Vabariiki-
des presidendile või ministrite
nõukogu esimehele - peaministrile,
monarhiaates aga keisrile ja ku-

1. F. Martens. „,Sovremennoe meždunarodnoe

parare. II. lrs. 22.

ningatele. Kuid see õigus võib mõningail kardadel ka teistele isikutele, näit. välisministril olla.

Manarkhiates riigivalitseja alaealisuse korral, saadikute määramine kuulub regendile. Kuid rääb ka kuuluda ministrile, kes antud momendil kuulub riigivalitsemise etteotsa. Nü kirjutas kardinal Dubois 1717a. alla liidu-lepingule Haagis. Kuninganna Kristiina alaealisuse ajal nimetas Rootsi välis-saadikuid kontsler Oxenstierna. Saadikute saatmise õiguse võib riigivalitseja edasi anda ka mõnelle asunaa valitsejale. Näit India asekuningal on aktiivne saatkanna õigus. Sel korral kui Teatud riigis on käimas kodusõda väimupärast, kerkib üles küsimus, kumma võitleva poole poolt saadetud saa-

- dikuid tuleb lugeda seaduslikuks.¹
Põhimõtteliselt ei ole arstid saatkonna
õigust, ei sellel riigi asal, kes jätkab
võitlust oma alamasalu eest, ega
ka vastaspoolel. Väitluse lõpuni
selle õiguse kuuluvus on fakti kü-
simus, mis lahendatakse erapoo-
letul asja uurimisel asjaoludest
mis tingivad võimu haaramist
ja kodu sõda. Aimult riigipea kes
kaotanud oma riigi ei või preten-
deerida nii aktiivsele kui ka pas-
siivsele saatkonna õigusele. Nii
on seda küsimust juba ammust
ajast lahendatud, mida näitab ka
Schoti kuninganna Maria Stuarti
saadiku Lesly lugu. Lesly ali-sega-
tud vanduselt si mis ali sihitud ku-
ninganna Elisabethi vastu. Saadik
vangistati. Oma sammude õigusta-
mises inglise valituse pöördus

1. F. Martens. "Sovremennoe meždunarodnoe

proaro. " 11 . lx. 23.

selles ajas oma maa paremate
juristide poole, kes vastasid, et:
"kuningal või kuningannal, kes
seaduslikus korras trooni kaota-
nud, ei oma seadlike saatmise
õigusi." Järje liikult peendus see
õigus ka Maria Stuartil, ja Leslyl
pärinud sellega enam dipl. eesõigusi.
See otsus on õige. Juriidilisest vaate-
vinklist on küll sõnad: "kaotanud
võimu seaduslikus korras", põhjenda-
mata, kuna võimu kaotada ja haa-
rata saab ikkagi mitte seaduslikus
korras. Õieti iga võimu kaotanud ri-
igipea kaotab seniks saatkonna õigu-
se, kuni ta ei ole uuesti võimul. Prae-
tiliselt võtab maa ka riivane vaate-
punkt. Näitena kui Firenze kongressile
(1639) ilmusid ka Karl II seadikud, siis
Prantsuse kardinal Mazarini keeldus
teda arrestamast, kuna Karl II ei aland

F. Martens. „Sõvremennoe mešolunarodnoe

פרעו. II. עק. 24.

tal ajal Inglise teonil ja protoktar
Cammell oli ainure Inglise riigipia.
Uuemal ajal lord Rossel taimis sa-
muti Neapali ex-kuninga Fredinand
II sehtes 1861a. tunnustades Itaalia
kuningriigi territorlust. Teisiti taimis
aga sama kuninga saadiku sehtes
Prusimaa. Niimane lubas Vilhelm I
kroonimisest osa võtta nii Itaalia ku-
ninga Victor Emanueli saadikud, kui
ka Sitsiilia kuninga Ferdinand II esi-
dajal, algugi, et Sitsiilia kuningriiki
ei alnud enam alemas. Kodusõjas
oleva riigi saadikute arrestamiseks
veel üks näide: 1861a. Ameerika
Pärja ja Lääna riikide sõja ajal
peeti Inglise postilaeval kinni Washing-
toni valituse võimude poolt karsisikut,
kes nimetasid endid Lääna-riikide
saadikuteks. Kerkis üles küsimus neu-
de diplomaatilise iseloomu üle.

Põhja-riikide valitsus õieti otsustas, et neid ei tule lugeda diplomaatiliselt agentideks, vaid mässajate esindajateks, sest, et Richmondi valitsus, keda ei tunnustanud välisriigid ja kes ei ole veel lõpulikult võitnud, ei saa ka enam nimel välja saata välisvaadikuid. ¹

Mis puutub sellesse, kui palju on õigust saadikuid saata riigi dominiioonidel, siis on see küsimus viimasel ajal aktuaalsemaks muutunud ja aktiivset saatkonna õigust on selles suhtes laiendatud. Briti enda valitsevatest dominiioonidest erisid varemalt vaid Kanada ja Tiri saadikute lähendamise õigust, mis aga 1926a. Imperial Conference otsusel laiendati kõiki de dominiioonide peale. ²

1. F. Martens, „Souveraineté des mers du -

narodnoe pravo. II. lk. 25.

2. A. Piip, "Rahvusvaheline õigus"

1936 a. lk. 241.

2. Passiivne saatkonna õigus.

Kõikidel riikidel, kellel on aktiivne saatkonna õigus, on seda ka passiivne. Nad võivad sellega vastu võtta välissaadikuid, kes nendesse riikidesse on lähetatud. Alati ei kasuta riigid süiski mõlemaid õigusi. Näit. Põhja Saksamaa lüt 1915, teostades täiel määral passiivset saatkonna õigust, ei leidnud süiski vajalikku alust omalt poolt välissaadikuid määrata, vaid jättis selle iga liidu liikme enese ajaks. Samuti toimis kauemat aega ka Hiina ja Jaapan. Poolse väänsetel riikidel ei ole aktiivset ega passiivset saatkonna õigust. Süiski, suuriigid, silmaspidades oma poliitilisi huviseid, määrasid varemalt poolse väänsetesse riikidesse konsuleid diplomaatilise agendi tüüliga.

Juriidiliselt ei anna küll sellised konsulid neid esõigusi mis kuuluvad diplomaatilistele esindajatele ja mis harilikult konsulitele ei kuulu, kuid praktiliselt püüdsid sellised konsulid kanda rohkem saadiku iseloomu. Sel põhjusel tekkis 1875a Belgia ja Serbia vahel tal ajal poolsuverääanne riik Türgi mandaadi all, vaieldes Sarsa konsuli Roseniga, kes oli määratud sinna diplomaatilise agendi tütlita ja teiste riikide selle tütlitega varustatud konsulite vahel, kuna viimased ei tahtnud Sarsa konsulit selles mõttes tunnustada. Tekkis konflikt, mille tõttu Rosen lahkus Belgia ja radist. Hiljem võeti Sarsa valitsuse soovil vastu põhimõtteline otsus, mille alusel poolsuveräännetes maades asuvad konsulid ei saa annama mingisuguseid diplomaatilist laadi

eesõigusi, kandma nad missugust
tütli tahas.¹

Tõenäoliselt küsimus kas riigid on kohusta-
tud põhimõtteliselt vastuvõtma te-
ma juurde saadetud saadikuid.
Selles küsimuses on alnud lahku-
minevaid seisukohti juristide hul-
gas. Nimelt arvavad mõned au-
tarid, et saadikute vastuvõtmine ei
ole riigile juriidiliselt kohustuslik,
vaid tähtselt riigi kasu ja huvi
küsimus. Rahvusvahelise liiklemise raa-
teerivalt on selline seisukoht aga
kindlasti vildak. Kui riigid on üld-
se rahvusvahelise ühiskonna liikmed,
siis on ka tarvilik, et nad toetaksid
reegipäraseid läbikäimisi oma va-
hel ja hoiaksid ära kõik asjaolud,
mis seda takistaks. Vastastikune
saadikute vahetamine on kaht-
lemata rahvusvahelise liiklemise

¹ F. Martens. „Sovremennoe meždunarodnoe

1820. II. Br. 26.

olulisemaid asi. Sellepärast ta kujutab enesest mitte ainult tsiviliseeritud riigi õigust vaid ka kohust. Laobudus põhimõtteliselt saadikutte vastuvõtmisest, riik asetab ennast väljaspoole rahvusvahelist läbikäimist ja sellepärast ka väljaspoole rahvusvahelise õiguse kaitset. Vastupididi, mitte tsiviliseeritud riigi kohta ei võiks alla kohustuslikku passiivse saatkonna õiguse teostamine. Peaks olema ülespohtune sundida järga kasutama seda õigust nagu seda lubasid endile mõned Euroopa riigid.¹ Mitte tsiviliseeritud riigid ei ole Euroopais mõttes rahvusvahelise liiklemise liikmed ja nende sehtes ei alens rakendada veel ka Euroopa rahvusvahelise õiguse põhimõtted. Sellest järgneb, et neil ei al-

1. F. Martens, "S'ovremennoe meždunarodnoe"

paravo" II. Nr. 27.

- nud juriidilist kohustust vastu võtta saadikuid neilt riikidelt, kellelega nemad ei saovi läbirääia ning vastupidi tsiviliseeritud riikidel nende suhtes - õigust nõuda niisugust vasturõtmist.

Sellest seisukohalt väljendas ei alers Inglismaal 1878a. alnud õigus nõuda Afganistanilt, et see võtaks vastu saadikud Inglismaalt, seda enam veel, et 1855a. lepinguga nõustus Inglismaa, et Afganistan ei võta vastu Inglise saadikuid. Karflikt arenes sõjani ja Afganistan oli sunnitud kapituleerima isegi niivõrd, et Afganistan võis välisriikidega läbirääkimisi pidada ainult Inglismaa nõusolekul ja jurtvõõriidel.¹ Olgu tähendatud, et lähimast minevikest tuueme partei, kes üks riik ei kasutanud

1. F. Martens. „50 vremennoe mešdu zarodnee

pravo." II. l. 27.

saatkonna õigusi teise suhtes.
See oli Leedu Poola suhtes pärast
Viino tüli. Leedu ei rarraldanud
ligi paarikümne aasta jaoksul
mingeid rahvusvahelisi suhteid
Poolaga, kuni ta lõpuks 1939a. Poola
surve tõttu oli sellest loobu-
ma sunnitud. ^{isg leri tud seisakust}

Kui rahvusvahelise ühiskonna liik-
med on kohustatud vastuvõtma
välissaadikuid, siis ei järgne neil
sellest, et nad on kohustatud vas-
tuvõtma igat määratud saadi-
kut. Asuriigil on selles mõttes saa-
diku isiku üle väga palju kaasa
rääkida, sest riigil ei ole taisei
ükskõik, milline isik teatud es-
õigusi kasutades tema pinnal võib
tegu teoda. On saanud juba kombeks
järelpärida enne saadiku määra-
mist asuriigi valitsuselt seisukohta

selle isiku suhtes, ära hoides sellega
pärastisi asjatuid sekeldusi. Vastus
selle küsimuse peale otsustab kandi-
daadi saatuse. Araütlemise põhjus-
teks võiksid olla: a) kui välissaadi-
kurs määratakse asuriigi kodanik.
Sel asjaolul tekitab kodanlikud
vahetarrad suuri raskusi tunnustada
neid esõigusi, mida kasutavad kõik
diplomaatilised agendid. Ajaloos
esineb selliseid juhtumeid, kus
asuriigi kodanik on välisriigi poolt
oma saadikurs määratud, kuid
need on juhtunud varemajal.
Peeter Suure loal võttis Hannoveri
kuurvürst enda teenistusse venekeelset
Bestuser-Rümini. Kuurvürst sai Ing-
lise kuningars ja viimane saatis Bes-
tuser-Rümini erakarsalisers saadikurs
Peterburi. Pärast-poolle sama Ing-
lise saadik sai vene

riisrima Elisabeti ajal rügiantsle-
riks. Paljudel juhtumitel on aga
nüsuguste saadikute määramine
asjatuid pahandusi tekitanud.

b) Saadikuks määratud isik, kes on
kurja tegija ja kohtu poolt karis-
tatud; samuti need isikud, kelle
kohta on asuriigi andmeid, et ta
on asuriigi vastane. Näit. keeldus
1885 a. Itaalia valitsus vastuvõt-
mast U.S'a. saadikut, sellepärast, et
ta avalikus kõnes haardavalt oli
puudutanud Itaalia kuningat
Vittoria-Emanuelo'd. Ka Austria-
ungari ei võtnud teda vastu, kuna
ta oli vabaabielus juudiga.

c) Põhjendatult aluseil võib saa-
dikuna mitte vastu võtta isikut,
kelle ühiskondlik seisund ehk elukut-
se teavad tema alemise asu-
riigis piinlikuks või kahjulikuks

asurügi võimule. Kõueguse seisun-
di emavad rooma - katoliku ki-
riku kardinalid katoliiklastest
elanikkudega rürikes. Katoliiklas-
te silmis jääb kardinal innaagi
kiriku nürstiks ja võib oma vai-
mulikku autoriteeti oma ja oma
rüigi kasuks kurjasti tarvitada.
Teisest küljest võib ka paavst ära
ütelda sellisest saadikust, kes on
kardinalina tema juurde saaditud.
Kü ei võtnud paavst Pius IX kar-
dinal Hohensaul Garsa saadikuna
vastu. ¹ d) Küni maailma sõja-
ni äli kombeks mitte vastuvõtta
naisisikut saadikuna. On alnud küll
ka varemalt juhuseid, kes naised
ami diplomaatilisi ülesandeid
väga hästi on täitnud. Siiski on
sellis ajal paavst ^{ma}ilma sõda mun-
datus terrinud, kes Kõu rogeude

F. Martens. „Gouvennement meö d'unarochue

paravo. " II. No. 29-30.

Vene saadik nr. Kallontai piir-
mat aega on välisaadikute al-
nud. Üldiselt kombeks ei ole see
siski saanud. e) Vanemal ajal
nõuti veel saadikute alerutadli-
seisusest, kuid juba kauemat a-
ga ei ole enam sellel nõudel
alulist tähtsust. Lõpuks, mis puutub
ühe riigi poolt teise juurde saadetud
saadikute arvusse, siis on käesoleval
ajal kombeks saata ühteainest
saadikute. Ainult kongressile ja
konverentsile ilmuvad mõnikord
mitu ühe valitsuse esindajat, see
on põhjendatud ülesannete kee-
rulisusega, mida tuleb lahendada
neil koosolekutel. Viimasel juhul
määratakse alati üks isik dele-
gatsioon juhtiks. Harilikkes tingi-
mustes ei saa kohustada valit-
sust vastuvõtma mitut esindajat

ühelt valitsuselt. Muuseas sarnased
on palju tülikamad saatjale va-
litsuseli, kui vastuvõtjale.

Kallextiiv saatkonnad olid vahas-
ti harilik nähe, kuid tulid ette
ka hiljem 18 saj: 1757 a. oli Varsavis
uue saadik olemas, kuid sinna saadeti
veel teine saadik, 1822 a. saadeti
Nüni Tatšev, kes esimese saadiku
Golovkini seega taga pidi läbirääki-
misi pidama Austria valitsusega sola
küsimustes.¹ Kuid on ka lubatud, et ürs
ja sama saadik on saadikurs mitme
välisriigi juures. Briti on see komme
moodi läinud nümasel ajal ja seda
just väike-riikide juures. Nii on
paljudel välisriikidel saadikud
ühiselt, näit. Balti riikide jaoks.
Ka Eestil on sarnaseid saadikuid.

1. F. Martens. „Sovremennoe mešdu-
narodnoe pravo.“ II. lk 30-31.

IV Diplomaaatiliste esindajate liigid.

Kuni XVII sajandini, s. t. kuni alaliste saatkondade tekkiniseni, Euroopa riigid tundsid ainult ühte liiki dipl. agente - saadikuid (ambassadeurs), kellele pandi mitmesugused eri ülesanded riigiasjades. Alaliste saatkondade asutamisega, kõrreuti saadikutega, ilmuvad dipl. agendid uute nimetustega, nagu: riigivolinik (résident), usaldusmees asjade ajamisiks (agents) chargés d'affaires / ja teised, kes saadikutega ühetaoliselt määrati välisriikidesse alalisteks esindajateks ja kes nagu saadikud olid oma riigi ametlikkudeks esindajateks. Saadikud ja paavsti nuntsiused läksid lahku teistest välisesindajatest ainult selle poolest, et esimesed said kõrgemat palva. See oli ainult

partiline vahel. Juriidilised vahed nende vahel jäid aga täiesti märkimata. Keda lugeda kõrgema astema ametisuses, kellele kuulusid esimehe õigused, selle üle alid lõp-mata vaielused saadikute ja Feisti dipl. agentide vahel. Arusaamatused suurenesid see tõttu, et iga riigi välisesindaja vaatas endale kui isiklike riigivalitseja esindajale, nii, et väiksegi küsimus muutus vaieluseks riigivalitsejate au ja väärtuste üle. Neile küsitlele tegi lõpu Niini kongress 1815a. Sün võeti 1911 vastu määrustik dipl. esindajate kohta, kus nad alid jaotatud kolme gruppi: 1

- a) Suursaadikud, legaadid ja nuntsiused (ambassadeurs, légats, nonces)
- b) Eraarvialised saadikud ja täisvalilised ministrid (envoyés, extra-

F. Martens. „Gouvernement des diplomates“

porro. II. Ex. 31, 32.

ordinaires et ministres plénipoten-
tiaires) lähendatult meil vaid saadikurs.

c) Usaldusmehed asjades

(charges d'affaires accrédités auprès
des ministres des affaires étrangères)
meie välisesinel. sead. § 4 tarvitab
nimetust „alaline esindaja!“¹

Aacheni kongressil 1818a loodi suve-
riikide poolt veel üks nimetusjuure,
n. n. minister résident (ministers
residents), keda asetati auastmelt
kõrgemale usaldusmestest asjades
ja madalamale erakorralikest saa-
dikatest. Selline dipl. esindaja te lii-
gitamine nelja klassi, rehtib tänase-
ni. Rahvastel üt katvus vähendada lii-
ke kahe psali, ning Nürnogude liit
tegi ettepaneku nimetada üherülg-
selt ainult „faisraliline esindaja“
Kumbri parandus ettepanek aga ole-
leidnud süüni poolehoidu.²

1. F. Martens. „Sovremennoe meždunarodnoe

pravo. " II. lk. 32.

2. A. Püp., "Rahvusvaheline õigus"

1936a. lk. 241, 241

Esimesse kolme klassi s.o suursaadikud, saadikud ja ministri residentid, kuuluvaid dipl. esindajaid määratakse lähetaja riigipea poolt asuriigi riigipea või kogu valitsuse juurde, kuna asjaajajad (usaldusmehed) saadetakse riigi välisministri ritt teise riigi välisministri juurde. Varem al ajal loeti esimesse klassi kuuluvaid saadikuid, suursaadikuid, mitte ürsnes lähetaja riigi, vaid ka selle riigipea isiklikuks esindajaks. Sellega oli kombes, et suursaadikuid võis kasutada ainult nende riigipeade vahel, vellel oli kuninglik austus (honneur & royal) ka viini kongressi määrustikus § 2 oli vastuvõetud seline seisukoht: "ainult suursaadikud, paavsti legaadid ja nuntiused peetakse ainsa riigi valitsaja esindajaks." ¹

1. A. Pü. "Rahvusvaheline õigus." 1936. lk. 42.

(Les ambassadeurs, legats en non-
ces ont seuls le caractere represen-
tatif"). Sel põhjusel rehtis vaade,
et suursaadikutel on varmiline
õigus läbiräärimisi pidada asu-
riigi riigivalitsejaga vahenditult.
kaasajal on selline vaade suursaa-
dikute peale muutunud, need nõuded
ei kehti. Siiski peetakse riiki ta-
vast, et suursaadikuid võivad lä-
hetada ainult suuriigid ja need
riigid, millele suuriigid on
tunnustanud sellise õiguse. Peale
suursaadikute arvatakse esimesse
klassi kuuluvaks veel legatid ja
nuntiusid. Need on paavsti esinda-
jad ja arvatakse esimesse klassi,
üks aruse pärast paavsti vastu.
Nuntius on harilikult alaline paav-
sti esindaja, kuna legaat määratakse
se harilikult katoliku usu mehedesse

1. F. Martens. „Slovennemeie mešdenarodnue

peavo. II. lk. 34.

2. A. Piip., "Rahvusvaheline õigus"

1936a. lk. 242.

ja amal rohkem usulise kui poliitilise ülesande.

Teise klassi kuuluvad dipl. agentidel, erakorralistel saadikutel ja täisvolilistel ministritel (meis saadikud) on täpselt samad juriidilised õigused, mis suur saadikutelgi. Nende vahe seisab ainult tiitlis ja palga suuruses.

Minister-residendid moodustavad dipl. esindajate lügituses kolmanda klassi. Oma eraldi klassi ja selle tõttu, et selle klassi määrasid 1818a Aachenis suurriigid enestele, peaks ta ära ei kuuluma ainult suurriikidele. Aacheni otsus on aga vastu võetud ka teiste riikide poolt, nii et selle rehtivus on üldine. Oma õiguste poolest ei lähe nad millestki lahku vanest elmisest klassist.¹

1. F. Martens. "Sovremennoe meždunarodnoe pravo." II. lk. 34, 35

Viimase klassi moodustavad asja-
ajajad (usaldusmehed asjades) nagu
tähendatud, saadetakse nad välismi-
nistri poolt juurde. Teatakse veel
vahet nende juures, kas nad on
määratud ametisse alaliste esi-
dajatena (chargés des affaires) või
nad täidavad asetäitjana oma ülesandeid.
Esimised on iseseisvad oma ametis,
kuna teised juhivad juuresvaid
asju saatkonnas, millel ei ole poliitilist
iseloomu. Kõiri teisi dipl.
agente, nagu komissare, delegaate j.n.e
lähetatakse välismaale mingisuguste
eri ülesannetega, näit. laenu
kandamiseks, piiride õiendamiseks,
järelevalvers teatud lepingute täit-
mise üle j.n.e., ei tunnustata dipl.
agentidena. ja nad ei kasuta keh-
le esõigusi. Nad saavad viimaste
õigused ainult sellel juhul, kui

nad ancrediteeritakse vormiliselt teatud riigi juurde, kuid seda juhtub harva. Kõik dipl. esindajad on oma õiguste poolest võrdsed ja traditsiooniline klasside vahel väljendub vaid volituste äraandmise tserimoniaali küsimuses ja aujärjekorras (préséance). Viimase mõiste järgi on kõrgemasse klassi kuuluv esindaja protokollil kohalt au poolest alati kõrgemal kohal, sellesamas klassis aga sõltub seadikute au järjekord nende volituste äraandmise vanusest.

Dipl. esindajad, kes asuvad ühe riigi valitsuse juures, moodustavad diplomaatilise korpuse. See ei ole mingisugune korporatsioon ega juriidiline isik, kellele kuuluvad isäralised õigused ja kohustused, ning kelle liikmed olaks omavahel

1. F. Martens. „Sovremennoe meždunarodnoe

περσο. II. lx. 35.

seotud vastastikkuse rahustusega.
Karpuse lüürmete vahel ei ole meel-
sidet, peale kõlblusliku (moraalse)
Kad on ühendatud ühte territooriumi
neid esindavate riikide solidarsu-
sust, niivõrd kui palju, see võib aset
leida, mitte rikkudes ligete isesis-
vust. Dipl. karpus kui territoorium astub
väga igal juhul kui on häiritud
rahvusvahelise ühikute üldisi huvit-
sid, näitena asurügi valituse kaitse
kohjustada mõne välisraadiu
aigusi, ehk jälle asetleidva välis-
maalaste tagakiusamisel rahvus-
listel või usulistel põhjustel. Väga
astumine neis küsimustes välgen-
dub dipl. karpuse protestis, mis tehok-
se karpuse nimel. Kuid see protest
ei tahi kunagi võtta vaheli segami-
se ilmet riigi sisetasjadesse.

Dipl. karpuse vanemate või dekaanide

an vanim liige. Pidulinnudel juhtu-
mitel an tema korpuse esindaja
ja ta tästab üles küsimused, mis kor-
pust rui terrikut kovitab. Kõmbe jär-
gi korpuse vanemars an välisesin-
daja kõrgemast järgust, kes an nõige
kauem saadikuna abnud antud riigi
pealinnas. Peans aga nende hulgas
leidema paarsti esindaja, siis loe-
tarse riisakuse alusel tema dip-
loomaatilise korpuse vanemars.

Diplomaatilise riisakuse esikirjad
an üldiselt tuntud protokolli
nime all, mis ürsinajus erinevad
igal maal. Nende tundma äppi-
mine an igale mustulnukale
möödapääsematus vajadusers,
et mitte sattuda pünlikree
seisunarda. Nende täitmine eest
hoalitseb protokalli ülem
(chef du protocole).

Säärased üldtunnustatud normid
on vajalikud, et välisesindaja
võiks ütelda oma valitsuse
nimel tõtt, lihtsalt, selgelt,
kuid ilma solvamata. Nende
vastu esimine, vähendab
üldist lugupidamist saadiku
vastu ja teeb sellega tema
ülesannete täitmise raskemaks.

1. A. Piip. „Rahvusvaheline õigus“
1936a. lk. 242.
2. Ph. Zorn. „Deutsches Gesand-
schafts und konsularrecht. 1920.“
lk. 2.

V Teenistuskäik.

Diplomaatiliselt esindaja määramise
kara normid ühelt poolt rahvusvaheline,
peamiselt ^{aja} tavaõigus. Rahvusvaheline
tavaõigus karsab välisteenistuse
välist külge, kuna sisemist külge
ja üldse selle rakendise eeldusi, normid
iga riigi siseõiguse reeglid. ¹

Rahvusvahelise õiguse seisukohalt räl-
jusdus peame jändma selgusele, misse-
gust momentidist peale on õigus välis-
saadikud nautida temale rahvusva-
heline õigusega lubatud eesõigusi.

Väirs kindlalt äelda, et saadikud
eesõigused algavad sest momentidist
millal ta on oma volikirja asu-
riigi valitsusele esitanud. Enne seda
on ta nagu iga teine era isik, ja
tal ei ole mingit juriidilist õigust
pretendeerida mingitele eesõigus-
tele seda aga veel kolmandate

¹ a. Püü. "Rahvusvaheline õigus" 1936a. lk. 272

rüride pürides. Bluntschli waiitseb
aga selles suhtes wastupidist seis-
kanta ja ta mainib, et riigirahwir
saadiri astub oma õigustene riipea
kui ta an ama kodumaa poolt
wälisesindajars määratud ja ta
kasutab neid õigusi otserohe
peale wälismaale sõitu, inegi
kalmanda riigi territooriumil.
Tegelikult angi kaasajal nimoodi,
et wälisesindajate peutumast
austatarse igas riigis kusta läbi-
sõidul wiilib. Asi seisab aga selles,
et nüsegune wälissaadikute õigus-
te laiendamine aleneb walitsuste
ja rahalikkude waktuasutuste häät
tahtest, ning ei moodusta sugugi
enesest mingisugust juriidilist kohus-
tust läbistatavale riigile. Hoides
neist põhimõtetest kinni, meil ei
saans ka õigustada mitmesuge-

1. F. Martens. „Sowremennoe meždunarodnoe

pravo. II. lo. 38.

seid parte ajaloost, kus välissaadi-
kute kahtlemine valmistate riiri-
de poolt on enam kui ebarasente.
Käit. 17. saj. Francois I välissaadiku
lähisaidul läbi Püha - Rooma riigi
Sarsa riisri maaala Venetria ja
konstantinopoli, Sarsa maaalal
Sarsa keisri Karl V saovil hukati.
Rootsi kuller, majas Simler langes
teel konstantinopolist kodumaaal,
Sarsenis venelaste kallale tungi
ahvriks ja surmati. Nisugused
partid võõral, algu na eraisikute
sehtes, on kirited ja jäävad sellers.
Dipl. esindajate vastuvõtu kard on
enam vähem üldine, kuid väil
siisri lahku minna ürsikutis maa
des, alenedes sellel maal tehtivatut
kammetest ja vastavatut normi-
dest. Tga riir. määrab oma seadus-
andluse teel need eeldused ja tin-

1. J. Martens. "Sovremennoe meždunarodnue"

para. " II. lk. 38.

gimused, millistega ta teostab
välis teenistust.

Eestis rakendati elust tingitud
muudatustega alguses endise
vene keelsete seadusi, hiljemini
Eesti ainsa riigiteenistuse üldisi
seadusi peale selle asamis määras
palkasid, kuna palkade suhtes
kehtis selline erimäärus
välisesindajatele. Alles 1930a. aval-
dati eriline välis teenistuse seadus
(RT 45-1930) mida hiljemini muudeti
(RT 50-1931) ja täiendati valitsemise
karraldamise seadusega teenistuse
määramise karras (RT 5-1934),
kuna eriseadusega karraldati
saatkondades ja konsulaatides tee-
nivate ametnikkude ja teenijate
seisurada. Suurem välis teenistuse
tingimuse määritlemine võeti ette
välisminister J. Seljamaa poolt 1936a.

mille tõtte ilmus uus välisteenis-
tuse seadus, kus on rarraldatud
ka seni normimata alad, nagu
edasijäändmine teenistuse alal
ja perekonna toetus, arsti-abi
jms. (RT. 24-1936a) Välisteenistuse
Seadus koosneb 44 §st ja ta jagu-
neb kuude ossa: üldeskirjad,
välisteenistusse astumine, teenis-
tuskäik, välisteenistuse ametnime
ja tehnilisse koosseisu kuuluvate
riigiteenijate õigused ja kohustu-
sed, teenistusvahetuse lõppemi-
ne ja lõppeeskirjad.¹

Välisteenistuse seaduse §4 järelle on
välisesinduste dipl. ja konsulaar koos-
seisu ametiaastmed järgmised:

a) diplomaatilisel alal: 1) Saadik
(en voye extra ordinaire et minist-
re plenipotentiaire)

2) nõunik (conseiller de legation)

¹ A. Püo. "Rahvusvaheline õigus." 1936. lk. 244.

3) I sekretär (premier secrétaire de legation) 4) sekretär (deuxième secrétaire de legation) 5) atašee (attaché de legation)

6) Konsulaar alal: 1) peakonsul (consul général) 2) konsul (consul) 3) asekonsul (vice consul).

Sama paragrafi järgi: Välisriikidesse, kus ei ole ettenähtud saadiku kohta, väidarse määrata ametisse alaline esindaja.¹

§ 5. määrab: Välisteenistuse ametikohtade vastavusest alenevate küsimuste käsitlemisel loetakse Välisministeeriumi keskasutiste dipl. ja välisesinduste diplom. ja konsulaar koosseisu ametikohtad võrdseks järgmiselt:

- 1) saadik: - Välisministri abi
- 2) alaline esindaja - peakonsul - välisministeeriumi asak. direktor.

Välisteenistuse Seadus. R.T. 24, 1936a.

- 3) S'aatkonna nõunik - välisministeeriumi büroo juhataja.
- 4) S'aatkonna I sekretär - konsulvälisministeeriumi I sekretär.
- 5) S'aatkonna II sekretär - asekonsul - asekonsul - välisministeeriumi II sekretär.
- 6) Atašee - atašee välisministeeriumis.

1. Algus.

Enne dipl. esindaja määramist päritarse mitte ametlikult jäle selle riigivõimusele, kuhu esindaja lähetatakse, kas seal allakse nõus antud isikut küsija riigi esindajaks vastuvõtma (de mande d'agrèation) kui vastava riigivõimude leiavad, et kandidaat on sellise kohane, siis annavad nad tema nimetamisega oma nõusoleku (agrèment). Asutub aga lugu vastupidiselt ja isir pole

1. Val. Teenistuse S'eadus. R.T. 24 - 1936 a.

vastuvõetav (persona ingrata) ürs-
kõik mis põhjusel, siis teatatakse
sellest lähetaja riigi valitsusele.
Seaduslikkudest äraütlemise põhjus-
test rääkisime eelpool. Tavaliselt
langeb säärasel korral mainitud
kandidatuus ära. Jaataval korral
aga antakse määratavale esin-
dajale vastav volituskiri (Lettres
de créance). Esimesele kolmele
liigile dipl. esindajõist antakse
volituskiri riigipea poolt, viima-
sele liigile aga välisministri
poolt. Valituskirja peab välisesin-
daja isiklikult üle andma aadressa-
adile, alles sellest peale tunnista-
takse ta lähetaja riigi dipl. esin-
dajaks asuriigis. Volituse ära and-
misest loetakse ka tema teenistuse
vanust dipl. korpuse liikmena. Enne
volituste ära andmist riigipeale

teeb kohaljäändnud välisesindaja
kõigepealt viisi di asuriigi välis-
ministrile, esitades temale oma
valituste ära kirja ja võne karta,
kui ta tahab valituste ära and-
misel pöörduda sellisega riigipea
poole. Välisminister teatab millal
võib sündida valituste ära andmine,
mis sünnib protokolli ette nähtud
pidulikusega.¹ Eesti Välisteenistuse
seaduse § 7 alusel: välisteenistusse
võidakse võtta ainult isikuid,
kes vastavad järgmistele nõue-
tele: 1) on Eesti kodanikud, 2) on
vähemalt 20 ja mitte üle 30 a. va-
nad, 3) on tervislikelt töövõimelised
välisteenistuse jaoks. 4) avaldavad
sõnas ja kirjas peale riigikeeli veel
vähemalt kaks võõrkeelt, mille-
dest üks peab olema kas prantsuse
või inglise keel, 5) amavad ülikooli

1. A. Piip. "Rahvusvaheline õigus." 1936a. lk. 243.

või vastava kõrgema õppeasutise hariduse; 6) on töötanud Välisministeeriumis kandidaadina vähemalt ürs aasta, ning saoritanud selle aja sees vastava komisjoni esksamid võõrkeelte osuses ning rahvusvahelises ja kaubandusärguses. Sama komisjon otsustab ka kandidaadi üldise kõlblikkuse üle välisteenistuse jaoks.

Välisteenistuse vastuvõtmisel peale Riigiteenistus seaduses ettenähtud üldiste nõuete, peetakse silmas, et vastuvõetav isik ei ole sattunud majanduslikkude nõustuste tõttu, süürase seisukorda, mis taristars temal väärinalt täita välisteenistuse ülesandeid. Kui ta aga pears teenistuse kestes sattuma sellisesse alukorda, väidarse teda vabastada ametist.¹

1. Välisteenistuse Seadus. RT. 27-1936a.

Examinatsioonide liikumise määratamise
välisministri poolt. Nabad kohad
välisteenistuses täidetakse välis-
teenistuse sead. § 10 põhjal a). Välis-
teenistuse seadusele nõudele vastavate uute
isikute nimetamisega vabadele
kohtadele välisministeeriumi kesk-
asutisest ja b) nimetamisega välis-
teenistuses olevate ametnikkude
hulgast. Kaalutaval põhjustel väi-
datakse nimetada vabadele koh-
tadele välisteenistusse ka isikuid,
kes pole töötanud välisteenistuses,
kuid kes omavad erilisi teadmi-
si või kogemusi välisteenistuse
ülesannete täitmiseks. Välis-
ministri abi, välisministeeriumi ase-
kandade direktoreid, protokoll-
ülemat, saatkondade juhte, nimetab
ametisse, paigutab ümber ja
vabastab ametist president, välis-

ministri ettepanemul. Kõiri
teisi välis teenistuse ametnikke
nimetab ametisse, paigutab ümber
ja vabastab ametist välisministres.
Välis teenistuse ametnikku võib
laidmahu teenistuse ja vastavate
võimete otsustamisel järjekorras
üle viia järgmisesse ametiast-
messe. Ülendamine võib toimuda
kui ametnik on teeninud otse
kohal vähemalt 2 aastat ja eda-
si igas astmes järjest vähemalt
4a. Kui vabade kohtade täitmi-
sena ei leidu vastava kestusega
ametnikke, siis võib kohale mää-
rata kohuse täitjaid ka nende
hulgast, kes ei ole veel ettenähtud
aega välgä teeninud, aja välgä te-
nimisel nimetatarse uad annale
kohale. Välis teenistuses alerat
ametnikku võidakse ümber

paigutada välisministeeriumi
keskautisesst välisesindusse ja ras-
tupidi, samuti ühest välisesindu-
sest teise, kas sama või nõrgema
astmelisele kohale. President võib
saatnanna juhti ja teisi tema poolt
nimetatavaid ametnikke ära
kutsuda, nende ametkohalt vä-
lismaal, määrates nad välis-
ministeeriumi käsutusse. Sama
õigus on välisministril kõigi
teiste välisesindustes teenivate
ametnikkude kohta. Käsutusse
kutsutu on kohustatud täitma
välisministri poolt tema peale
pandud ülesandeid ja on õigus-
tatud saama tema endisele ame-
ti kohale vastava siseriikliku
normi järgi teenistus ja muud ta-
sund ühe aasta jooksul. Seda tõht-
aega võib valitsus pikendada, kui

käsutusse kutoumine eli tingitud eri-
lisest diplomaatilisest alukarrast
(§§ 11, 12, 13, 17). Peale säärase ettenäht-
tud tasulisi käsutusse alemise aja
lõppu võib käsutusse kutoutu jää-
da välisministeeriumi käsutusse
veel kahers aastars ilma palgata
ja muud tasudita. Peale kahe aastost
tasuta käsutamisel olemist lastakse
käsutusse kutoutu riigiteenistusest
lahenuks, kui teda ei nimetata uude
kohale. (§ 18.)¹

Välisteenistuse ametnikud ja teh-
nikumid kavseisu kuuluvad riigi-
teenijõud saavad palga ja muud
tasuid (arsti abi) vastata is sa-
dustes ja määrustes kindlarsnäa-
ratud normide järgi ja korras.

Abielulistele välisteenistuse amet-
nikule, kelle teenistusekohat on võlis-
maal, määratakse taatusraha

1. Välisteenistuse Seadus. R. I. 27-1936 a.

A. Piip. „Rakvusvaheline õigus”
1936a. lk. 246.

10% välismaisest palga normist.
(§ 19, 20). Välis teenistuse ametniku,
kelle teenistuskohaks on välisesindus-
ses, on kohustatud ümbiirva no-
lumaaal vähemalt 2 nädalat,
iga kolme aasta jooksul, kui tema
teenistuskohaks on Euroopas, vähe-
malt 1 kuu, iga viie aasta jooksul,
kui tema teenistuskohaks on vägyis-
paal Euroopas. Viimasel juhul
marstarse ametnikule sõidu-
pilet ametikohalt kodumaaile ja tagasi,
Ametisõitude tasuseaduse normide
kohaselt, kuid mingisuguseid muid
tasusid temale selle aja eest ei mar-
sta. Sõidu aeg määratakse kind-
lars kokkuleppel välisministri-
ga.
(§ 38).

A. Püüp. „Rahvusvaheline õigus“ 1936 a.
lx. 247. „Välis teenistuse Seadus“

R. T. 27 - 1936 a.

2. Lõpp.

Välisesindaja volitused lõpevad
1) ära kutsumisega lähetaja riigi
poolt. See korral komberohaselt
välisraadik enne ärasõitu riigist,
kust ta oma ametirohuseid täitis,
teatars kohalikele valitsuseli
oma ameti maha panemisest ehk
ära kutsumisest. Tema paere peale
määratakse talle jumalaga jäät-
mise audients (audience de cõge)
kust ta esitab asuriigi riigipeale
oma ära kutsumise kirja (lettre
rapport/kellelt siis välisraadik
saab vastu-kirja (lettre de rere-
ance). Välisministeeriumit antok-
se talle väga vastavad dereu-
mendid kombe järgi seni kuni
välisraadik ei ole oma audient
asuriiki maha jätnud, kasutab ta
edasi oma seniseid õigusi.

2) Lähutaja ja asuriigi vahel dipl.
läbiräärimiste katkestamisega,
näit. sõja korral.

3) Kui saadakse ise, asuriigi seisukohalt
vaadates, end seevärra vastuvõet-
amatult ülal peab, et teda lah-
kuma sunnitakse passide kätte-
andmisega ja 4) kui saaturügi või
asuriigi põhiseaduslik või rahvus-
vaheline kard põhjalikult muutub.
Välisteenistuse Seadus § 41 alusel
vabastatakse Eesti välisesindajad,
kui nad on saanud 65a. vanaks.

A. Piip. „Rahvusvaheline õigus“ 1936a. lk. 244

F. Martens. „Souvenirnoe meždunarodnoe
pravo.“ II. lk. 64, 65.

„Välisteenistuse Seadus.“ RT. 27-1936a.

VI Tegerus.

Et diplomaatiline esindaja teostab
kogu aeg enda lähetaja riigi ametni-
kuna selle võime funktsiooni võõra,
s.o. asuriigi pinnal, siis võib see
tegerus kesta ainult seni, kuni see
tegerus on vasturõetat mõlemile
riigile. Briti tuleb austada asuriigi
seadusi, kes ju sellel eldusel ongi
andnud juriidilise kontsessiooni
võõra riigi esindaja teostamiseks.
Sellest järgneb, et dipl. esindajal
on ka rida kohustusi asuriigi
vastu, millest tähtsaim on see,
et saadik ei segrams asuriigi sise
asjadega. On aga saadik üli astu-
nud neist piirest, mis rahvusvaheli-
line tava määrab välisesindaja
tegevusele, või muutunud üldse
elascositarars (persona non iam
grata), siis peab lähetaja riik

ta tagasi kutsuma, vastasel korral
saadab asuriin välissaadiku oma
püriolest välja. Diplomaatilise
esindaja ülesanded ei püüdu
parat esinduslikkude funktsiooni-
diga, millistel aga iseenesest on
seus tähtsus rahvusvahelises elus.
Tema tõeliselt tegevused on:

a) pidada läbirääkimisi asuriigi
võimudega, b) vaadelda asu-
riigi elu ja teatada sellest, mis
sünnib või tulevikus sündida
võiks, oma riigi võimudele ja
c) kaitseda asuriigis nii oma kodu-
maa huvi, kui ka oma kaaskoda-
nikkude elu ja vara.

Neid kohustusi tuleb saadikul
täita vaid oma valitsuse poolt
ettenäidatud ning asuriigi poolt
kas vaiksivalt või lepingute lu-
batud pürioles, kui rahvusvaheline

õigus ei anna meid kindlaid es-
kirju. Vajaduse korral teostab
saadik poliitseilisi, notariaalseid,
perenkannaseisu ametliku, kantu-
niku j. n. e. ülesandeid, valvab
mainitud piires lähetaja riigi
teiste esindajate, ametnikkude
ja kodanikkude tegevust üle
asuriigi. Üldse nõuab saadiku
amet kõige pealt erilist ettevaat-
tust ja tarki, et kaitsta oma maa
au ja huvi tarviliku kindlusega.
On alnud vaateid, et saadik
ei saagi ega tahigi kunagi rääri-
da tõtt, millest tekis kuuldeus, et
kui diplomaat tahab tööle vajata,
süs rääriku tõtt, sest teda nii
kui nii ei usta. Õigem on uuema
aja tarkika mis peab vajalikurs
ka välisesindajalt õiglust ja
etserahesust nõuda, mis pagu kui

see just võimatu pole anda maahuvide seisukohalt. Pealegi on juba rahvusvahelises liiklemises juba üldine kontrahendi põhimõtte marovusel, mis on tingitud rahvusvaheliste sidemeti tihene misest. Nii ütles Jules Cambden: „Olla ei tea mitmekesismat ametit, kui diplomaadidema. Kuski mujal ei ole nii vähe reglesid ja nii palju traditsioone, kuski mujal ei jää pankrotti püstvus ning ei õnnestu alude juhuse ja kuski mujal ei ole nii vaja distipliini ja vaimukindlust ning isesisvust.“ King Lord Bryce, kuulus inglise riigitegelane ja endine suursaadik Washingtonist, taonitab: „Amaadused mis saadid rule kõige tarvilikumad peale terava otsustusväime ja

asavuse iga juhtumuse tõele
taibata, on ühel poolt üksikas-
mis võttes teiselt asaliselt või-
maluse süüdistada järeuses
või ähvarduses punktalt tunnusta-
tarse tema asja tõelist väärtust,
ning teiselt poolt kindlus, mis
alati hoiald kepsitru endal rääs,
ja ialgi ei luba tema ma a
huvide riivamist mõõduka
ilma vägikutoeta."

Huvitarad on veel sama Bryce'i
arvamused igapöörase
dipl. töö kohta. Nagu ta neid
väjendab oma ülevaates rah-
vusvahelistest suhetest.

Ta rõneleb, et diplomaadi töö
rahulikul ajal on peamiselt
pisekest küsimuste lahendamise,
eriti kodanikkude õiguste ja huri-
de kaitses, soodustuste palumises

neile, kui ka nende üleand-
mine oma valitsusele.
Aega mis joorsvast täast ülejääb,
kasutab diplomaat enda aren-
damisels, eriti poliitilisel ja ma-
janduslikul alal, kui ka avaliku
arvamise valgustamisels. Tä
peab tundma hästi õue ring-
konda, kuid praegusel ajal
on tal veel tähtsam tunda, ül-
dist maa poliitilist elu, era-
kondi ja nende tegelasi.
Tä silm peab olema igal pool ja
igal ajal. Aruanded, mida tä
saadab koju, võivad olla
suure väärtusega, näidates mi-
da riigimehed on ütelnud oma
kõnedes, selgitades nende tõelist
tähendust ja peituvat hädaotstu.
Asju, mida välisministeeriumil
on võimatu jälgida, s. o üld

tunnete tänu ja mõõna, peab ta hooliga teada andma, tema enda ülesanne on mitte ainult aidata lahkarramusi lahendada, vaid mitte lasta neid areneda tülidens, sest alati on parem heida tülisid täusmast, kui alla surmitud neid lahendamast.

Päälegi on saadiku ülesanne selgusele jõuda, kas vööras valitsus teatava küsimuse lahendamisel ainult, mängib poliitikat, või on tal asjaga tösi taga.

a. Püüp. „Rahvusvaheline õigus“
1936a. lk. 248, 249.

VII Lõppomäärused.

Saatkondade kaasseis aleneb sise seadusandlusest, alles sõltuuses riigimajandusliku kandijärga ja poliitiliste ning majanduslike ülesannetega.

Besti saatkondade skeemis leidub mõningaist erinevusi, muu seas sellepärast, et meil ei ole arenenud erilist konsulaar teenistust ja diplomaadid täidavad ka konsulaar ülesandeid, alles tegelikult kõige pealt meie majanduslikud agendid, siis poliitilised ja lõpuks informatsiooniallikad. Sellest seisukohast on meie saatkondade kaasseisus harilikult saatkonna juhataja ehk saadik ritoomas mõttes, kuna meil välisriigina pole seussaadikuid; samuti peenduvad meil ka minister-

residendid. Saadikutel on sage-
li ka kindralkonsuli kohustused
kas ühenduses selle nimega või
ilma. Teisels kuuluvad meil
saatkondade koosseisu saatkonna-
nõunikud ja sekretärid, kes sa-
mal ajal on ka konsulid ning
kannavad selle kohaselt sagetas-
ti sekretär-konsuli nime.

Elu välisesinduste võrk on
praegu kujunenud 1935a. koos-
seisude alusel järgmiselt:

a) diplomaatilised esindajad -
saadikud - ministrid:

- 1) Helsingis 2) Stockholmis (on
esindajaks kogu Skandinaavias)
- 3) Riias, 4) Berliinis (ka esindajaks
Hollandis). 5) Varssavis (ka esinda-
ja Bukarestis) 6) Londonis 7) Pariisis
(ühilasi esindajaks Belgias ja
Hispaanias). 8) Roomas (esindaja

ühitlasi Budabestis). 9) Moskras
10) kaunasas.

b) Peale nende 10 saatkonna on
meil järgmised ametesindused:

1) peakonsulaat Leningradis;

2) konsulaadid: Budabestis, ko-
penhaagenis ja Brahas kus kon-
sulaadi juhid sekretär-konsuleid

on ka saatkondade ajutised
esjaajajad (charge d'affaires)
interium) ja New-Yorgis kus kon-
suladi juhiks on küll konsul,
keid peakonsuli k.t. ja saatkonna
juhataja (acting consul general,
in charge of the Legation) nime-
tusga.

3) Asekonsulaadid: Antwerpenis ja
Läti-Valgas.

4) alaline esindus Rahvasteliidu
juures. Alajal on meil vaid au-
konsulaadid. S'õja ajal konderib

sõjajärgi õigusi rahvusvaheline
sõja õigus, mille seas igi vana
tava järgi on kehtiv reegel, et
vägede juhtidel on õigus otseselt
sõjapidamise punktivate küsi-
muste kohta vastuse väljehata-
jaga eriliselt kokku leppida, n. n.
kartelli sõlmida, näiteks, surmate
matmiseks, sõjariistade tegevuse
vähaja ja korra määramiseks,
tarbe korral isegi sõjariistade
tegevuse suuremas ulatuses
seisma panemiseks, mitte aga
üldvaherahu tegemiseks. Kuudra
rahu ajal võivad riigid sõja-
väeasad, mis välisriigi loaga
võõral pinnal viibivad, sellel
territooriumil esineda. Sel puhul
sõjaväes kehtib tavalik kodumaa
seadus (la loi sur le drapeau)
ning teiseks sõja ja riigilased

välisriietes. Sealjuures on üldiselt
tunnustatud, et sõjalalt oma riiki
kui niusugust esindab ning on
igal juhul territoriaalne.

A. Piip. „Rahvusvaheline õigus“.
1936a. lk. 250-251.

VIII. Masutatud kirjandus.

1. A. Püsp., "Rahvusvaheline õigus." 1936a.
 2. F. Martens., "Sovremennoe meždunarodnoe pravo." II. 5. Peterburg. 1900a.
 3. Ph. Foin., "Deutsches Gesandtschafts und konsularrecht" 1920a.
 4. Franz von Liszt., "Meždunarodnoe pravo." 1912a.
 5. Välisteenistuse Seadus (RT 24-1936a)
-